

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1704. Soc. 165.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

tum est ad Alenquerium, inde flexa domum via. Quatuor supra triginta dictæ ad populum conciones, catecheses quatuor & viginti. Alsidebant audiendis confessionibus ad primam, & secundam horam post meridiem, vespere, & nocte. Honestissima puella à sexennio confueverat de genibus recitare Litanias, & coronam B. Virginis. Ab adolescentibus protervis sæpe incassum tentatus ejus pudor. Vim inferre parati abdunt se noctu intra septum domus, præstolantes egressuram quæsitum ligna accendendo igni, antelucano tempore. Non secus evenit. Ubi viderunt, exclamant: hæc est, en præda in manibus. Ad has voces cohorrui, verso corde, & vocibus ad Coelum: O mea, inquit, matercula (sic nominant illic ob parvulam effigiem) sanctissima de Carmelo, ferro suppetias miseriæ ancillæ tuæ; adesto sanctissimum Sacramentum. Sub has voces ante se conspicit geminam faciem, & inter lumina Virginem sibi dicentem: *Fac, quod facis, ne metuas, nihil nocebit.* Territi adolescentes pavore occulto, Cedamus, ajunt, nam perdimus operam. Ligna collegit, geminâ luce, & Virgine præsentē, quoadusque domum recepta, obseravit ostium.

10. Metuendus fuit obitus cujusdam viri locupletis. Erat illi consue- Mors functa.
tudo cum fæmina, quam per famulum accersiri jussit. Hic sanctis ut erat im-
butus moribus, rogo, inquit, mihi mandes alia, quæ DEum non offendunt;
non exequar. Misso alio, qui paruit, fæmina domum conducta. Die sequenti
herus cum famulis, domi relicta pellice, nescio, quid acturus negotii progredi-
tur in aliud oppidum. In itinere subitanè correptus morte interiit. Nigresce-
bat facies, & corpus totum inibat æthiopis. Tetrum spectaculum famulos hor-
rore complet. Curant nemini visum humo condi. Credunt indubii tristissi-
mas flammæ, quibus inurebatur anima, suo fumo deturpasse corpus fædissimum.
Hæc recens contigerant, multoque usui Evangelicis erant operariis cum ad ani-
mos ex re incitandos, tum ad non parcendum labori, qui prodesset liberandis
proximis ab exitu infelice.

11. Multum in oppido quodam D. Xaverius colebatur. Pulcherrimum S. Xaverius
erat Divi simulacrum; ideo Patres indignati, quod pes dexter sic esset corro-
sus, ut quid indecens appareret. Rem improbantibus responsum est, totum
simulacrum, nisi vigilans impediret cura, jam in pulverem fuisse conterendum;
quod talis pulvis soleret febres extinguere. Unde cum labore arcebatur po-
pulus.

12. Inter defunctos solum inveni referendum Dominicum Riberium Co- Moritur Do-
minicus Ri-
berius.
adjutorem. Illi patria fuit Turris de Avibus in Vifensi dioecesi. Obivit Scalabi
22. Maji. Vivebat tam sanctè, ut affirmaret suo Confessario, sibi de salute sua
æterna tantam esse securitatem, quanta apud mortales posset reperiri. Hanc
sibi natam ex perseverantia in Societate; & quod sibi S. Parens Ignatius sereno,
ac læto vultu apparuerit. Hæc ille in morbo postremo.

Annus 1704. Soc. 165.

1. **I**ngredimur Europæ, & cumprimis Lusitaniæ fatalem annum. Postquam in Venit Ulyss.
ponem Caro-
lus filius Im-
peratoris
Leopoldi,
tuto fuit Archithalassius Castellæ & Legionis, ut antè diximus, cœpit metuen-
dum concipi fulmen. Siquidem cum Germania, Sabaudia, Hollandia, An-
glia, etiam Lusitania in Societatem armorum concessit. Omnes eò tendebant,
ut Hispaniæ solio, & sceptro spoliantes Philippum V. sufficerent ejus locò Ca-
rolum Leopoldi Imperatoris filium secundogenitum. Cunctis in tantam rem
dispositis, quoniam convenerat vim belli per Lusitaniam inferri, 7. Martii Ulyss-
iponensem tenuit portum clasiss potentissima, viris, & armis referta, in qua
Serenissimus Austriæ Archidux Carolus, dictus hoc nomine tertius Rex Catho-
licus, ferebatur. Ut sibi esset à Confessionibus, secum duxit nostrum P. Andre-
am Pauer, multi exempli virum. Accessit P. Josephus Cressa natione Bohe-
mus,

mus, qui sub Carolo II. tradiderat Matrili Mathematicas disciplinas, indeque post ejus mortem in patrium solum reverti compulsus fuerat.

Indiâto bello
diripitur Por-
talegreñse
Collegium,

2. Rex Philippus statim, ac publicatum bellum, valido exercitu per Bejensem Provinciam invasit Lusitaniam. Cepit arces multas. Facto ad Villam veliam ponte trans Tagum exercitum traducens, confedit ad oppidum Nisam. Inde huc illuc missis copiis cum apparatu bellico Casteldevidium expugnavit, & Portalegreñiam, cujus extra muros domus in prædam concessa militi. Nequivit nostrum Collegium vitare direptiones, ac primos militum furores, atque incur- sus. Pretiosiora in latibula sunt conjecta. Cætera liberari non poterant.

3. Cum ingressus hostis, nostri in templo erant coram Eucharistia expo- sita. Aegre pyxis sacra, in qua patebat Eucharistia, effugit manus prædantium, non sine periculo P. Fernandii Martinii, qui eam manu tenebat. P. Rector Josephus Almeida, & P. Joannes Garfamus Latinitatis Magister convenere Re- gem. Proposuit Magister laborem nostri Collegii. Custodes aliquot impetra- vit, ut arcerent prædatores, & ne vastarent, quæ supererant. Undecimâ die Junii facta est hujusmodi irruptio.

4. Rex Lusitanus, & Carolus III. æstivabant Scalabi, autumnio proximo cum exercitu Castellam ingressuri. Nondum æstas inclinârat, cum se Reges viâ de- derunt in Provinciam Beirensensem, ubi cogeatur exercitus. Ambo Reges dignati sunt invisere Conimbricenses Collegium. Intravit Rex Petrus Conimbricam 8. Augusti, profectus inde mensis ejusdem vigesimâ tertiâ. Carolus vigesimâ se- ptimâ; & 1. Septembris ad exercitum iter continuavit. In iis castris Octobri mense religiosissimè ut vixit, obiit Caroli Confessarius P. Andreas Pauer. Ex quo inter nos fuit, omnibus sociis, qui noverunt Ulyssipone, Scalabi, & Co- nimbricæ, plurimum observata, & probata illius virtus, singularis urbanitas, & prudentia. Dignissimus visus est, cui se tantus Princeps crederet.

Moritur P.
Andreas Pau-
er Caroli
Confessarius.

Lis Quinden-
niorum. Quid
egerit Regina
Gubernatrix,

5. Revixit hoc anno Quindenniorum causa. Rex Petrus II. in bellum proficiscens Reipublicæ clavum Serenissimæ forori suæ Angliæ Reginæ guber- nandum tradidit. Hâc usus opportunitate Dominus Nuncius nostrum urget Pro- vincialem, ut quidennia sine mora persolvat. Re cognitâ, dici vix potest, quan- tum intempestiva hæc cura Reginæ animum exacerbarit. Existimabat enim in sui, & Regis injuriam tali tempore negotium istud excitari, quasi hoc nihil ali- ud esset, quàm sexum suum alpernari, & Regis mandata parvi facere. Igitur Dominum Nuncium, quod in se minis reverenter (ut judicabat, egisset, in- gressu Palatii, & aliquibus immunitatibus, quibus ut Pontificius Legatus, gub- debat, interdixit: litteras justis doloris plenas ad Pontificem dedit, & decre- tum de non solvendis quindenniis innovavit.

Profecti ad
Indiam.

6. Paucos numero, sed præstantes dotibus vocavit ad Indiam Divus Xa- verius. Septem fuere, Germanus unus, cæteri Lusitani. P. Didacus Vidalus, qui Macao Romam Procurator venit, omnes regebat: ad oram Guineæ morbo absumptus. Multæ illum ornabant virtutes. In Tunquinenſi regno propter fidem & exilium, & carcerem passus est. In Provincia Cantonensi apud Si- nas diligentissimam navârat operam propagando Christiana sacra. Iplius labo- res mandavi typis in opere de domo tironum Ulyssipone.

Moritur Epi-
scopus Co-
nimbricensis
Benefactor
Collegii.

7. Dignus est, qui nostris Annalibus inseratur, Joannes Mellus Episco- pus Conimbricensis, obivit 28. Junii. In pauperes egregiè liberalis reditus suos nec sibi, nec consanguineis locupletandis, sed alendis Christi pauperibus im- pendit. Non parùm suis subsidii juvit opus Crucis, & aræ principis nostri tem- pli. Concessit ligna cædi in Episcopi silva ad sumptuosum pegma aræ majoris: adjecit pecuniarum mille & quingentos cruciatos. Pro iplo tanquam Benefa- ctore Collegii singuli sacerdotes semel missæ sacro sunt operati, non sacerdotes recitârunt coronam.

Honores ha-
biti Archie-
piscopo Ebo-
renſi.

8. Ineunti possessionem Archiepiscopatus Eborensis Domino Simoni Gamæ habita tragædia ab scholasticis Academicis in sacello magno intra Colle- gium. Operis materia fuere præclara facta, & obitus pro Christo herois ejus- dem

dem sanguinis Christophori Gamæ, qui apud Abassinos Æthiopiarum ad mare rubrum devictis Turcis, & Imperio Abassinorum restituto, tandem ipse captus, in odium fidei trucidatus est. In scenam dedit P. Ludovicus Alvarus Villavissosensis; Ulyssipone, & Eboræ tradiderat Rhetoricam, quam postea & Conimbricæ professus est. Nunc in eodem Collegio sacram docet Theologiam.

9. Incolæ nostri Collegii Fayalensis exercendæ charitati amplum nacti theatrum propter pestilentem morbum latè grassantem. Supra duo capitum millia, cum insula magna non sit, lues sibi devovit. Insulæ vicinæ, ad ipsos ne malum transiret, arcebat à suis portibus Fayalenses, nec suos mittebant illò navigare. Inde crevit necessariarum rerum penuria. Nostri homines non percipere labori, die, nocteque morbosos audiendi, & comparandi ad supremum agonem. Sæpe erat Collegium sine ullo sacerdote. Qui vocabant, si domi non invenire, præstulabantur in exitu viarum, ut inde ducerent ad ægrotos.

Contagium
in Fayalensi
insula.

10. Multi curiones animarum sanctissimè perierunt in exercitio sui muneris. Eò ventum est penuriâ sacerdotum, ut Episcopus Antonius Vieira nostros rogaverit, supplerent vices Parochorum: quod illi cum Hortæ, insulæ princeps est oppidum; tum in agri paraciis naviter sunt executi. Præter subsidia animas juvantia, tribuimus, quæ corpora recrearent, videlicet emendis rebus pecuniam, gallinas, saccharum, panem, & alia, quæ in rem forent. Oppidani locupletes Collegii exemplis permoti culcitra, linthea, & plurima usui egenorum liberaliter donarunt. Id non sine admiratione notatum, quòd obiverint multi sacerdotes, qui se tutati sunt antidotis contra luem; de nostris verò ne unus quidem, tametsi usi non sint huiusmodi fugando malo remediis.

11. In iis angustiis Divi Xaverii patrocinium plurimis saluti fuit. Unus è nobilioribus voto se adstrinxit celebrandi sumptu suo novendiale S. Xaverii, si nullam è numerosa sua familia personam morbus implicaret, & extingueret. Illud manifestum reddidit Xaverii tutelare præsidium, quòd cum vicinæ domus morbis, & mortibus inundarent, familia illius ab omni contagio perstiterit immunis. Voti reus novendiale curavit magno apparatu. Porro numos contulit, qui sustinere maiorem partem expensarum pro fabricando pegmate Sacelli Xaveriani.

Patrocinium
D. Xaverii.

12. In Collegio Portimanesi factum initium scholæ puerorum discendum prima elementa; hanc enim inter alia onera Fundator imperaverat. Primus illius fuit moderator P. Josephus Andrada Ulyssiponensis.

Ludus Ele-
mentorum
Portimani.

13. Non pauci in Provincia desiderati sunt, quorum posthumas laudes constringo. Ulyssipone in Domo Professæ 15. Aprilis senio confectus P. Dominicus Leitamus Grandolensis. Dotes illi excellæ ad scientiarum obeunda magisteria, profundum, & perspicuum in difficultatibus enodandis, & explicandis ingenium. Philosophiam Eboræ professus, Conimbricæ Theologiam usque ad cathedram primariam. Postea rexit Bracharense Collegium. Cæteros annos transegit Ulyssipone deditus nostris exercendis ministeriis. Egit Præpositum Doms Professæ.

Moritur P.
Dominicus
Leitamus.

14. Maximi fiebant ejus consilia, & responsiones ad quæsitæ in rebus dubiis, & magnæ difficultatis. Idcirco plurimum Ulyssipone ab externis confutebatur. Postremis annis non semel inter brachia è tribunali confessionum deductus in cellam, quòd impar labori, fessus, exanimato similis concideret. Quotidie per confessionem expiabat conscientiam, & flagellabat corpus. Licet plurimi eum omnes penderent, ipse erat sui egregius contemptor, & religiosæ paupertatis amantissimus. Monachus à SS. Trinitate pro concione dicens in templo Doms Professæ, eam P. Dominico gubernante, cum de Societatis paupertate mentionem faceret, Nolo, inquit, aliud, quàm P. Dominici Leitami Præpositi exemplum. Cum tantus vir sit, ejus pallium tam attritum est, ac tot centonibus munitum, ut ego sim demiratus singularem ejus amorem erga religiosam paupertatem. Ad hæc erubuit P. Leitamus. Nihil dixit concionator

Antonius Franco.

G g g

alienum

alienum à veritate. Cùm debilitate non esset aliis laboribus ferendis, imbuebat fidei mysteriis mauros, aliòsque baptismate lustrandos.

Emmanuel
Costa,

15. Ibidem 6. Junii Emanuel Costa Coadjutor Eborensis. Annos 20. comitatus in Brasilia Procuratorem officinæ sacchari pertinentis ad templum Collegii Ulysiponensis. Viginti amplius annis Professæ Domus Janitor magnâ virtutis opinione cùm apud domesticos, tum externos. Surgebat de lecto ante auroram ad fundendas in Cœlum preces. Bis quotidie flagris subigebat corpus, Ad unguem exequabatur Majorum imperia. Virginem sanctissimam peculiaribus veneratus est obsequiis; ejus iconem postremo in morbo inter complexus identidem applicans pectori dicatâ illi sabbathi die mori petiit, & impetravit.

P. Robertus
Medus.

16. P. Robertus Medus Hibernus 29. Maji. Annos plures insudavit conservandis Hiberniæ Catholicis, Fidei odio conjectus in vincula gaudebat propter nomen JESU contumeliam pati. Tandem liber carcere, ab hæreticis compulsus exulare concessit in Lusitaniam. Conimbricæ 7. Martii P. Arias Almeida Scalabitanus septuagenario major. Præclarus in magisteriis, Philosophiam, & Theologiam professus Conimbricæ, primariamque moderatus cathedram. Animo prius immutabili tulit nonnullas adversitates; cùm essent omnibus notæ, ne unum quidem verbum ex ipsius ore auditum, vel pro se, vel contra illos, qui ipsi molestias crearent.

Emmanuel
Vincentius,

17. Corucii 11. Januarii Emmanuel Vincentius Coadjutor natus in agro Eborensi. Nihil illo humilior; quidquid est abjecti ministerii, per se, suisque manibus peragebat. Nihil in labore differre voluit è mediastinis, existimans in domo Regis Regum omne ministerium esse honorificentius, quàm sint in aulis Principum illustriora. In Residentia Lapensi 25. Decembris P. Antonius de Sanctis Ansiamensis, Coadjutor spiritualis. Inerat ipsi rara mansuetudo, & magna propensio ad res spiritum foventes. Indefessus fuit in audiendis confessionibus peregrinorum maximo numero ad Divam Lapensem confluentium. Morbus instar contagii milites depopulabatur: cum alio sacerdote devovit se miserorum auxilio; quod charitatis officium Cœlo muneratus est DEus.

P. Antonius
Moralis.

18. In Portuensi Collegio 22. Martii P. Antonius Moralis Chavesensis. Enituit in eo singularis charitas circa faminas prostituti pudoris reducendas. Vix ulli pepercit labori, ut perditissimas oves adinstar divini Pastoris è dumetis, quò se conjecerant, extraheret. Quoniam has pleurumque agit præcipientes victus penuria, conduxit ædes, ubi receptas aluit conductis eleemosynis. Porro ut ipsis suis labor ex parte victum præstaret, quærebatur opera faciendâ. Ille permotus exemplo S. P. Ignatii eas comitabatur ad prædictam domum. Quas injurias devoraverit, quantam in re operam impenderit, liquet ex illius vita per me vulgata cum aliis, qui Societati adscripti sunt Conimbricæ. Perstat ad præsens tempus receptaculum conversarum à P. Moralis destinatum.

Emmanuel
Nogueira,

19. Eboræ 8. Novembris Emmanuel Nogueira scholasticus. Junio proximo biennium probationis absolverat. Natus Fartelii diocesis Guardienis. Vel umbrâ minimâ labis vehementer turbatus, toto conatu desudaverat in augendis virtutibus. Vitæ periculo impendente, cùm Magister tironum ipsi suavitatis, ut quàmprimùm, dum mens esset integra, expiaret conscientiam tanquam moriturus. Cui ille: Mi Pater, hic sum die totâ discutiendo conscientiam, nihil eam vellicat, remordetve, quod oporteat detergi. Postquam phrenesi de sede sua dejecta mens; id omnes admirabantur, quòd colloqueretur cum Deo verbis tam aptè dispositis, atque ita divino amore calentibus, ut sanâ mente vix texeret quid perfectius. Rogabat B. Virginem ad sui conspectum admitti die ipsi consecratâ. Non ea in clientem suum tam piis desideriis fraudavit.